

ПРЕПОДАВАНЕ НА СЪВРЕМЕННАТА ИСТОРИЯ НА ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА
Алтернативни учебни материали

УЧЕБНО ПОМАГАЛО 2
**Нации и държави
в Югоизточна Европа**

ПРЕПОДАВАНЕ НА СЪВРЕМЕННАТА ИСТОРИЯ НА ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА
А л т е р н а т и в н и у ч е б н и м а т е р и а л и

Нации и държави в Югоизточна Европа

Издание на: Център за помирение и демокрация в Югоизточна Европа (CDRSEE)

Заглавие на оригинала: Teaching Modern Southeast European History, Alternative Educational Materials, Nations and States in Southeast Europe, Thessaloniki 2009.

Научен редактор: Алексей Кальонски

Превод: Александър Николов

Редактор на превода: Ивет Ангелова

Коректор: Доротея Валентинова

Предпечат: Андрей Лунин

Това издание е финансирано от:

"Изказаните становища и мнения в настоящата публикация не отразяват непременно позицията на Институт «Отворено общество» - София."

CDRSEE:

Докладчик на Борда на директорите за Проекта за обща история: Коста Карас

Изпълнителен директор: Ненад Шебек

Програмен директор: Корина Ноак Аетопулос

Проектен екип: Андонис Хаджиянакис, Джени Деметриу, Сюзан Надо Бустаманте, Звездана Ковач

THE PUBLICATIONS AND TEACHER TRAINING ACTIVITIES OF THE JOINT HISTORY PROJECT HAVE BEEN MADE POSSIBLE THROUGH THE KIND FINANCIAL BACKING OF THE FOLLOWING:

The European Union's Instrument for Pre-accession Assistance (IPA)

Copyright: Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe (CDRSEE)

Krispou 9, Ano Poli, 54634 Thessaloniki, Greece

Tel.: +30 2310 960820-1; Fax: +30 2310 960822

e-mail: info@cdrsee.org, web: www.cdrsee.org

ПРЕПОДАВАНЕ НА СЪВРЕМЕННАТА ИСТОРИЯ НА ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА
А л т е р н а т и в н и у ч е б н и м а т е р и а л и

УЧЕБНО ПОМАГАЛО 2

Нации и държави в Югоизточна Европа

Под редакцията на
МИРЕЛА-ЛУМИНИЦА МУРДЖЕСКУ

Редактор на поредицата
ХРИСТИНА КУЛУРИ

Редактор на българското издание
АЛЕКСЕЙ КАЛЬОНСКИ

София 2012

Съдържание

Увод	13
Хронология	17
Карта 1: Възникване на съвременните балкански държави (1804-1862)	25
Глава I: Създаване на националните държави: цели и постижения	27
I–1. Отношенията между Гърция и Европа според Йосипос Мисиодакс (1761 г.)	28
I–2. Историческите корени на българската нация, представени от Паисий Хилендарски (1762 г.)	28
I–3. Евгениос Вулгарис защитава идеята за гръцка държава (ок. 1770 г.)	29
I–4. Димитриос Катардзис обяснява защо гърците образуват нация, въпреки че нямат държава (1783 г.)	29
I–5. Договор, изпратен от черногорски представители на австрийската императрица Мария Терезия, в който се настоява за независимост (1779 г.)	30
I–6. Румънска петиция за национално равенство в Трансилвания – <i>Supplex Libellus Valachorum</i> (1791 г.)	30
I–7. Османски меморандум относно Френската революция (1798 г.)	31
I–8. Влиянието на Френската революция върху интелектуалците от Югоизточна Европа – „Военна поема“ от Адамандиос Кораис (1800 г.)	32
I–9. Манифест на Александър Ипсиланти „Сражавайте се за вярата и родината“ (1821 г.)	32
I–10. Консервативните искания на босненските първенци (1826 г.)	33
I–11. Гюлханският хатишериф (1839 г.)	34
I–12. Доводи на Йон Кодру-Дръгушану в полза на националната държава (1844 г.)	34
I–13. План на Илия Гарашанин за изграждане на Сърбо-славянска империя (1844 г.)	34
I–14. Национални искания по време на революциите от 1848 г.	35
А. Словенски искания	35
Б. „Исканията на народа“, приети от Хърватското национално събрание в Загреб	36
В. Национална петиция, приета от Румънското национално събрание в Блаж, Трансилвания	36
I–15. Недоволството на босненските християни от османското управление според францисканския монах Иван Франо Юкич (1850 г.)	37
I–16. Митрополит Петър II Петрович Негош подкрепя югославизма (Цетине, 12 март 1850 г.)	37
I–17. Османският Хатихумаюн, установяващ равенство между османските поданици без оглед на религията им (1856 г.)	38
I–18. Различни мнения относно плана за създаване на дуалистична Българо-османска държава (1867 г.)	39
А. Мемоар на Тайния централен български комитет до султан Абдул Азиз	39

Б. Реакцията на Фуад паша според спомените на Христо Стамболски	40
I–19. Проект за обединение на българите и сърбите в Южнославянско царство под властта на сръбския княз Михаил Обренович (1867 г.)	40
I–20. Руски доклад относно плановете за създаване на обща Румъно-българска държава (1867 г.)	41
I–21. Мнение от XIX в. относно връзката между политическата свобода и нацията – уводна статия, публикувана от Любен Каравелов във вестник „Свобода“ (ноември 1869 г.)	41
I–22. Ферманът за учредяване на Българската екзархия (1870 г.)	42
I–23. Резултати от плебисцита за църковна принадлежност в Скопска и Охридска епархия (1874 г.)	42
I–24. Христо Ботев за необходимостта българите да се борят за национално освобождение (1875 г.)	42
И 1. Словения: Таборитското движение (1869 г.)	43
I–25. Политическа програма на Българското централно благотворително общество (Букурещ, ноември 1876 г.)	43
I–26. Албанска поема, написана по време на Берлинския конгрес (1878 г.)	44
I–27. Берлинският мирен договор (1878 г.)	44
I–28. Албански аргументи в полза на отделна албанска държава (1886 г.)	46
I–29. Спомените на Иван Хаджиниколов за обсъжданията от 1892 г., довели до основаването на ВМОРО (1893 г.)	46
И 2. Гърция между Турция и Европа. Карикатура от вестник „Аристофан“ (1882 г.)	47
Карта 2: „Берлинските“ Балкани, юли 1878 г.	48
I–30. Декларация на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО), информираща Великите сили за решението си да вдигне въоръжено въстание (1903 г.)	49
I–31. Мнението на Кръсте Мисирков относно нуждата за намиране на политическо решение на Македонския въпрос в рамките на Османската империя (1903 г.)	50
I–32. План на Аурел К. Попович за преобразуване на Австро-Унгария във федерална държава, наречена „Съединени щати на Велика Австрия“ (1906 г.)	51
I–33. Споровете между албанците във връзка с усилията им да се сдобият със собствена национална държава, представени от британския посланик в Османската империя (1912 г.)	52
I–34. Реч на Джемал паша в Дамаск за отношенията между турците и арабите (1913 г.)	52
И 3. <i>Обявяване на албанската независимост във Вльора</i> (1912 г.) – съвременна гравюра	53
I–35. Проектът на Димитрия Чуповски за създаването на Балканска федерална демократична република (Санкт Петербург, 1917 г.)	53
I–36. Декларацията от Корфу (1917 г.) за принципите на съюза между сърбите, хърватите и словенците.	54
I–37. Възвание на крал Никола към югославяните, 20 октомври 1918 г.	55
I–38. Речта „14 точки“ на президента Уудроу Уилсън (1918 г.) – клаузите относно Югоизточна Европа	55
I–39. Резолюция на Националното събрание в Алба Юлия, с решение за обединението на Трансилвания с Румъния (1918 г.)	56
I–40. Реч на Юлиу Маниу пред Националното събрание в Алба Юлия (1918 г.)	57
I–41. Предложение за организиране на македонска държава с кантонално ус-	58

тройство по швейцарски модел (1919 г.)	
Карта 3: Югоизточна Европа след Версайския и Лозанския договори, 1923 г.	59
I–42. Цюрихско споразумение за Кипър между Гърция и Турция (1959 г.)	60
I–43. Франьо Туджман защитава правото на всяка нация да има своя собствена държава (1982 г.)	61
I–44. Декларация за независимостта на Косово (2008 г.)	61
А. Решение на Събранието на Косово	61
В. Решение на Сръбския парламент	62
Карта 4: Европа след Първата световна война	63
Глава II: Организиране на националната държава	64
IIa. Главни аспекти на държавната организация	64
II–1. Проект за конституция, съставен от Ригас Велестинлис (1797 г.)	64
II–2. Речта на Божа Груевич на първата сесия на Сръбския съвет (1805 г.)	65
II–3. Писмо на Вук Караджич до княз Милош Обренович (1832 г.)	66
II–4. Сръбската конституция от 1835 г. – структурата на властта	67
II–5. Румънската конституция от 1866 г. – основни клаузи	67
II–6. Възвание на княз Никола до народа на Херцеговина от юни 1876 г.	68
II–7. Британският посланик в Истанбул за отношението на османците към конституцията (1876 г.)	68
II–8. Османската конституция от 1876 г.	68
II–9. Реч на княз Никола по повод провъзгласяването на конституцията на Черна гора (1905 г.)	70
II–10. Прокламация на младотурците (1908 г.)	70
Таблица 1: Конституции на държавите от Югоизточна Европа	72
Таблица 2: Въвеждане на всеобщо изборително право в Югоизточна Европа	72
И 4. Площадът на Конституцията в Атина (1863 г.)	73
IIb. Гражданство	73
II–11. Определение за гражданство в Гръцката конституция от Епидавър (1822 г.)	73
II–12. Определение за гражданство в Гръцката конституция от Трезене (1827 г.)	74
II–13. Определение за гражданство в Сръбската конституция от 1835 г.	74
II–14. Законник на Данило I, владетел на Черна гора и Бърдата (1855 г.)	75
II–15. Предефиниране на гражданството в член 7 от Румънската конституция (1879 г.)	75
II–16. Договор за малцинствата, подписан между Съюзните, Присъединените сили и Румъния (1919 г.)	76
II–17. Предефиниране на гражданството в Румънската конституция от 1923 г.	77
IIc. Нации и църкви	78
II–18. Православната патриаршия осъжда обичая да се дават на децата древногръцки имена (1819 г.)	78
II–19. Различни мнения по повод установяването на автономия на Гръцката църква спрямо православната Константинополска патриаршия (1833 г.)	78
А. Привърженик – Теоклитос Фармакидис	78
Б. Противник – Константинос Икономос	78
II–20. Указ за създаване на синодална власт на Православната църква в Румъ-	78

ния (1864 г.)	
II–21. Коментарите на френския журналист Шарл Ириарте относно мнението на православните и католическите свещеници за връзката между религия и нация в Босна (1875-1876)	79
II–22. Търновската конституция от 1879 г. относно положението на Българската православна църква	79
II–23. Мнението на Никола Пашич за връзката между сръбската нация и Православната църква (1890 г.)	80
II–24. Източноправославната вяра като държавна религия в Черна гора	80
IIд. Инфраструктурите на националната държава	81
II–25. Значимостта на индустриалното развитие за малките нации – гръцка аргументация (1841 г.)	81
II–26. Ролята на железниците в укрепването на националната държава – мнение от Румъния (1870 г.)	81
II–27. Мнението на българския княз Александър Батенберг (1879-1886) за важността на железниците (1879-1881)	81
И 5. Валутата като илюстрация на връзката между икономиката на една държава и символното изобразяване на нацията: първата банкнота от 500 драхми, издадена от Националната банка на Гърция	82
II–28. Описание на българска железница от края на XIX в.	82
II–29. Български закон за мерните единици (1889 г.)	83
И 6. Новите технологии и националните символи – реклама на шевни машини (Гърция, края на XIX в.)	83
IIе. Изграждането на нацията	84
II–30. Неправилната употреба на хърватския език, критикувана от Иван Кукулевич (1843 г.)	84
II–31. Важността на езика за националната идентификация – мнение от Словения (1861 г.)	84
II–32. Значимостта на езика за румънската идентичност според Титу Майореску (1866 г.)	84
II–33. Петиция от хърватския парламент до императора-крал Франц Йосиф, целяща да се одобри създаването на Югославска академия на науките и изкуствата (1861 г.)	85
И 7. Националният театър в Букурещ – пощенска картичка (90-те години на XIX в.)	85
II–34. Значението на езика и литературата за развитието на нациите – заявление в Уставите на Обществото за издаване на албанска литература (1879 г.)	85
II–35. Меморандум на македонски студенти в Санкт Петербург относно македонския литературен език (1902 г.)	85
II–36. Планове за укрепване на румънските национални чувства в Трансилвания – писмо на д-р И. К. Дръгеску до Емилия Рациу (1874 г.)	86
II–37. План за структуриране на албанското национално движение – писмо от журналиста Фаик Коница до барон Голуховски (Брюксел, 1897 г.)	86
II–38. Насоки за преподаването на история в Гърция (1881 г.)	87
II–39. Опитът за създаване на национален спорт в Румъния (1898 г.)	87
II–40. Откъс от меморандум на Министерството на образованието и религиозните дела на Черна гора (1908 г.)	88

И 8. Деца в исторически костюми (Гърция, ок. 1875 г.)	88
II-41. Албанският крал Зогу I коментира ролята на задължителната военна служба за изграждането на нацията (1928 г.)	88
И 9. Грамота за спортно състезание на гимназисти, организирано от вестник „Газета Спортурилор“ (междувременно Румъния)	89
И 10. Румънско дете, облечено като малък войник (1916 г.)	89
II-42. Целите на турското образование, определени от Зия Гьокалп (1914 г.)	89
II-43. Политиката на Ататюрк по отношение на историята и езика, критикувана от негов опонент (1932 г.)	90
II-44. Спомените на Махмуд Есад Бозкурт за националистическата същност на „Революцията на Ататюрк“	91
Глава III: Националните идеологии	92
IIIa. Що е нация?	92
III-1. Правата и задълженията на румънската нация, определени от поета и политика Димитрие Болинтиняну (1869 г.)	92
III-2. Сръбски учебник за основните черти на нациите (1870 г.)	93
III-3. Определение на нацията от Зия Гьокалп (1923 г.)	94
III-4. Вариации в определението на Мустафа Кемал паша за нацията	94
А. Акцент върху религията по време на войната (1920 г.)	94
Б. Добавяне на културата като компонент (1922 г.)	94
В. Подчертаване на единството (1924 г.)	94
Г. Генерализация и опростяване (1929 г.)	94
IIIb. Самоопределения	95
III-5. Да бъдеш албанец – мнението на Пашко Васа (1879 г.)	95
III-6. Да бъдеш българин – стихотворението „Аз съм българче“ от Иван Вазов (1917 г.)	95
И 11. Националното самоопределение в образи – словенска пощенска картичка (началото на XX в.)	96
III-7. Да бъдеш турчин – мнението на д-р Риза Нур (1932 г.)	96
И 12. Националното самоопределение в образи – румънска пощенска картичка (началото на XX в.)	96
III-8. Да бъдеш словенец – Димитрий Рупел за характера на словенците (1987 г.)	96
III-9. Ненационално самоопределение на румънските селяни – спомени на Георге Йонеску-Гион (1889 г.)	97
III-10. Ненационално самоопределение в Македония – опитът на Х. Н. Брайлсфорд (1905 г.)	97
И 13. Павилионът на Босна и Херцеговина на Международното изложение в Париж (1900 г.)	98
IIIc. Националните символи	99
III-11. Ригас Велестинлис – описание на знамето и символите на бъдещата Елинска република (1797 г.)	99
III-12. Значението на албанското знаме, представено в реч на епископ Фан Стилиан Ноли на погребението на Фаик Коница (1942 г.)	99
И 14. Флаг на гръцкия остров Псара по време на Войната за независимост, с	100

мотото „Свобода или смърт”, кръста и символите на тайното общество „Филики етерия”	
И 15. Румънски флаг на Букурещката градска гвардия с надписа „Обединението прави силата” (1867 г.)	100
И 16. Флагът и гербът на Кралството на сърбите, хърватите и словенците / Кралство Югославия (1929 г.)	101
И 17. Настоящите флагове на държавите-членки на ООН от Югоизточна Европа	101
III-13. Националните химни	102
А. Гръцкият национален химн (1823 г.)	102
Б. Хърватският национален химн (1835 г.)	102
В. Албанският национален химн (1912 г.)	102
И 18. Еволюцията на българския герб (от 1741 г. до наши дни)	103
И 19. Сръбският герб, създаден от Павел Ритер Витезович (1701 г.)	103
И 20. Гербът на Кралство Сърбия (80-те години на XIX в.)	103
И 21. Гербът на кралство Черна гора, 1905 г.	104
И 22. Монархията и държавата – румънска пощенска картичка, представяща крал Карол I (1866-1914)	
III-14. Опит за създаване на национална носия в Гърция (1843 г.)	104
И 23. Сръбско селско момиче в национална носия (1865 г.)	104
Таблица 3: Основни национални празници в съвременните държави от Югоизточна Европа	105
IIIд. Националните митологии	106
И 24. Визуални представяния на Нацията	106
А. <i>Свободна България</i> – литография от Георги Данчов (1879 г.)	106
Б. Френски пощенски картички, представящи Сърбия и Черна гора (1917 г.)	107
III-15. Историческите корени на македонската нация според Георги Пулевски – „За македонците” (1879 г.)	107
И 25. Исторически герои като модели за настоящето	108
А. Леонид, цар на древна Спарта, заявява на персите, че няма да се предаде: „Μολὼν λαβέ!” („Ела си го вземи!”) – изображение от гръцки учебник (1901 г.)	108
Б. <i>Смъртта на Васа Чарапич при превземането на Белградската крепост</i> (1806 г.) – картина от Анастас Йованович (1817-1899)	108
III-16. Спомените на д-р Риза Нур за влиянието на популярните епически истории	108
И 26. Символното представяне на политически събития	109
А. <i>Въстание на черногорците</i> – картина от Джура Якшич (1832-1878)	109
Б. <i>Съединена България</i> – картина от Николай Павлович (1885 г.)	109
III-17. Румънски закон за честване на героинята от войната Екатерина Теодорою (1921 г.)	110
III-18. Историческият произход на албанския герб, представен от съвременен историк (2000 г.)	110
И 27. Румънски афиш по повод 70-та годишнина от съвременната държавност (1929 г.)	111
И 28. Хърватска марка, представяща прочутия баскетболист Дражен Петрович (1994 г.)	111
Глава IV: Национализмите в конфликт	112

IVa. Идеологии, въввлечени в мобилизация за конфликт	112
IV–1. Национални предразсъдъци срещу германците в Хърватско (1866 г.)	112
IV–2. Спомените на д-р Риза Нур за отказа му да се ожени за чужденка (1910 г.)	113
IV–3. Различия около гръцката <i>Мегали идея</i> – дискусия между професор Николаос Сариполос и крал Георги I (1877 г.)	113
IV–4. Определяне на румънското национално пространство от историка Александру Д. Ксенопол (1888 г.)	113
IV–5. Национални разделения в османския парламент (1908-1914)	113
IV–6. Прокламации за антиколониална борба от кипърските гърци (1955 г.)	114
IVb. Конкретни конфликти	115
IV–7. Стиепан Радич: <i>Искаме наша хърватска страна в рамките на югославското единство</i> (1918 г.)	115
IV–8. Заявление на сърбите, хърватите и бошнаците (1943 г.)	116
IV–9. Решение на Великото народно събрание (Събранието в Подгорица) от 13 ноември 1918 г.	116
IV–10. Адрес на черногорския делегат Анто Гвозденович до Съвета на десетте на Парижката мирна конференция от 5 март 1919 г.	116
IV–11. Декларация на първото заседание на Антифашисткото събрание за народно освобождение на Македония (АСНОМ), 1944 г.	117
IV–12. Трудностите на антиколониалната борба в Кипър (1955-1959), анализирани от лидера на ЕОКА, Георгиос Гривас (Дигенис)	117
И 29. Апели на Кипър до Обединените нации (50-те години на ХХ в.)	118
IV–13. Възгледите на кипърско-гръцката лява партия (АКЕЛ), 1955 г.	118
IV–14. Кипърски турци срещу ЕОКА, 1960 г.	119
IV–15. Целите на „Хърватската пролет“ от началото на 70-те години на ХХ в. в спомените на писателя Владо Готовац	120
IV–16. Меморандумът на Сръбската академия на науките и изкуствата (САНУ, 1986 г.)	121
IV–17. Позицията на един словенец във връзка с езиковия проблем в комунистическа Югославия (1987 г.)	122
IV–18. Майската декларация на Словенската демократична асоциация (1989 г.)	123
IV–19. Футбол и национализъм – хърватски фен си припомня пътуването за срещата „Партизан“–Белград срещу „Динамо“–Загреб (1989 г.)	124
IV–20. Писателката Дубравка Угрешич осъжда разделенията и войните през 90-те години на ХХ в.	124
IV–21. Връзката между хърватския и сръбския език – мнението на хърватския езиковед Стиепан Бабич (2003 г.)	125
IV–22. Реакции по повод прожектирането в Хърватско на сръбски филм с хърватски субтитри (1999 г.)	125
IV–23. Раздвоената идентичност на млада жена от Хърватско	125
IVc. Преодоляване на национализма?	126
IV–24. Мирко Ковач за национализма (2011 г.)	126
IV–25. Общо рамково споразумение за мир в Босна и Херцеговина (1995 г.)	126
IV–26. Договор между Република Унгария и Румъния за разбирателство, сътрудничество и добросъседски отношения (1996 г.)	128
IV–27. Оценки, основани на личния опит в отношенията между румънците и	129

унгарците в районите със смесено население (2001 г.)	
IV–28. Охридското рамково споразумение, което сложи край на въоръжения конфликт в Република Македония (2001 г.)	129
IV–29. Спортът като средство за преодоляване на национализма – кипърски гърци подкрепят местен турско-кипърски футболен отбор (2003 г.)	130
IV–30. Две мнения относно отварянето на <i>Зелената линия</i> между гръцката и турската част на Кипър (23 април 2003 г.)	130
А. Оценката на Никос Анастасиу, публикувана в интернет	130
В. Турски учител от Фамагуста описва посещението на кипърско гръцко семейство (2003 г.)	130
И 30. Разграничителната <i>Зелена линия</i> , разделяща Никозия (2003 г.)	131
Библиография	132

Нациите са един от основните конституиращи елементи на съвременна Европа, а също и в значителна част от останалия свят. Още от XIX в. мощта на националистическите идеологии моделира действията на големи групи хора, а също и функционирането на държавите. Югоизточна Европа не е изключение в това отношение. През XIX в. в този регион възникват пет национални държави. Някои от тях са съвършено нови формирания, възникнали върху територии, които дотогава се намират под пряка османска власт: Сърбия (борбата за освобождение тук започва през 1804 г., държавността ѝ е утвърдена постепенно между 1815 и 1830 г., а формалната ѝ независимост е постигната през 1878 г.); Гърция (борбата за освобождение започва през 1821 г., а независимостта ѝ е постигната през 1830 г.) и България (антиосманско въстание избухва през 1876 г., собствена държавност е постигната през 1878 г., а независимост през 1908 г.). Други държави възникват на основата на християнски васални княжества на Османската империя, като например Румъния (образувана от обединението на Влахия и Молдова през 1859 г., независима от 1877/1878 г.) и Черна гора (автономно управление, начело с князе-владици от XVIII в., което се трансформира в наследствено княжество през 1852 г. и постига независимост през 1878 г.).

Други две национални държави се появяват в началото на XX в.: Албания през 1912/1913 г., в резултат на Балканските войни, и Турция – в контекста на разпадането на Османската империя в края на Първата световна война (фактически управлявана от национално правителство от 1919 г.; формалното провъзгласяване на Република Турция е през 1923 г.). Кипър, колония на британската корона, става независима държава през 1960 г., а разпадането на Югославия през 1991 г. доведе до създаването на няколко нови държави: Словения, Хърватско, Република Македония, Босна и Херцеговина, докато Сърбия и Черна гора образуваха федерация, реорганизирана през 2002 г. През 2006 г. Черна гора и Сърбия се разделиха на две независими държави.

Разбира се, националните държави не са били и не са единствената форма на държавност в Югоизточна Европа. Съществували са многонационални империи и други форми на мултинационални държави, докато различни нации са живели продължително време без да имат своя държава. Въпреки това, комплексната връзка между нациите и държавите е оформяла историята на региона и националните държави са се превърнали в една от основните характеристики на Югоизточна Европа. Макар че тези държави са относително нови в сравнение с някои от другите европейски страни, като Франция, Испания или Великобритания (но трябва да се отбележи, че Сърбия и Гърция възникват като съвременни държави преди Италия или Германия), заплахите за съществуването им и произтичащите от тях национални конфликти са смятани за решаващи за цялата историческа еволюция на Югоизточна Европа в последните две столетия. За повечето от хората, които живеят в Югоизточна Европа, етнически обусловената национална държава се е превърнала в „нормална“ форма на държавна организация. Те са били приучени да се идентифицират със „своята“ нация и да се сражават за утвърждаването / отбраната на националната си държава.

Тъй като държавите в Югоизточна Европа възникват относително скоро, историците и политиките се опитват да утвърдят тяхната легитимност, свързвайки ги с древни и /или средновековни държави, като по този начин се осигурява аргумент за „предходност“ (т.е. „хронологически ние сме първите...“) в идеологическото съревнование с действително или потенциално съперничаещи нации. При тези обстоятелства цялата история на всеки един народ често е възприемана най-вече като борба за националните идеали, която, в крайна сметка, телеологично е довела до създаването на националната държава; всички исторически събития, личности и процеси са оценявани съобразно техния принос за осъществяването на

националния идеал. Такива изопачени, исторически доминиращи наративи са използвани за изграждане на националната спойка и за подсилване на опитите за модернизация на обществото. Паметта за тези усилия за модернизация съчетава в себе си значителни успехи и пълни провали, така че националните държави в Югоизточна Европа трябва да поемат и отговорността за всички елементи, формиращи историческия баланс на тези събития. Очевидно е, че историческите наративи са понякога обект на злоупотреба, целяща мобилизация на народа срещу различни вътрешни и / или външни врагове, били те реални, или въображаеми. Както ни показва съвременният опит от бивша Югославия, подобна политическа злоупотреба с историята се използва като важно средство за започването на войни и периоди на омраза между различни нации и етнически групи.

Изучаването на национализма в наше време е напреднало значително. Историци и социолози проучват както структурните компоненти на националните държави, така и тяхната историческа еволюция. Формулирани са и някои теории за природата на нациите и национализма, като се започне с есенциалисткия етноцентризъм и се стигне до конструктивистките подходи, според които нациите са просто мисловни конструкти, „изобретени“ сравнително неотдавна. Въпреки че това продължава да бъде обект на оживени дебати, сред учените все повече нараства съгласието, че „нациите“ и националните идентичности не са „вечни категории“, а исторически възникнали явления, оформили се в конкретен контекст, и че в хода на времето те са обект на еволюции, прекъсвания, епизоди на конструиране, деконструиране и реконструиране. Модерните национализми често използват старата етническа чувствителност и символи, като прибавят към тях нови значения, съчетават ги с нови елементи и поставят всичко това в нови мисловни и идеологически рамки. В тази връзка съвременните нации действително са, съобразно формулировката на Бенедикт Андерсън, „въобразени общности“ (но трябва да отчетем, че „въобразени“ не значи „въображаеми“). Това не е модел, характерен само за Югоизточна Европа, а обща черта за целия съвременен свят. Освен този основен консенсус във връзка със „създаването“ на съвременните нации, историците дебатират и достигнаха до нови данни за основните модели и характеристиките, оформили различните национални държави. Специално в случая с Югоизточна Европа, националните държави възникват относително късно, в сравнение с някои други части на Европа. Дългите и сложни борби за освобождение трябвало да се водят или срещу оцелелите многонационални империи, или срещу съперничащи национални държави. Поради това формите на национализма изпреварват създаването на национални държави.

Въпреки това, тези стари конфигурации на националните ценности не са достатъчни за функционирането на новите държави, и новите политически и културни елити полагат усилия, за да моделират гражданите си въз основа на националистически ценности. Тези усилия на ръководеното от държавата изграждане на нацията не са специфична черта само на Югоизточна Европа. Напротив, подобни политики са предприемани по-рано и дори доста по-грубо в части от Западна Европа. Прочутата книга на Йожен Вебер „От селяни във французи“ показва, че дори във Франция по-голямата част от селското население започва да се самоопределя в национални понятия едва през XIX в., под влияние на началното образование, на задължителната военна служба и на модерните комуникации.

Връзката между нациите и религиите се оказва особено сложна. За мнозина жители на Югоизточна Европа религиозната принадлежност е и си остава основна, например православието при гърците и сърбите, или пък католицизма при хърватите. За други, като албанците, религията не е толкова важна и нацията без особени затруднения обхваща хора с различна религиозна принадлежност. Други специфични проблеми, например връзката между нациите и езиковите идентичности, също така са разгледани накратко в това учебно помагало.

Основната цел на тази книга е да предостави както на учителите, така и на учениците, исторически свидетелства, които биха им помогнали да разберат по-добре сложността на връзката между нациите и държавите в Югоизточна Европа. Въпреки всичко, трябваше да определим приоритетите, за да удържим текста в разумни рамки и за да предоставим лесно за употреба помагало за учителите, учениците и учените. Решихме да се фокусираме най-вече върху създаването на националните държави, върху

проблемите, свързани с изграждането на нациите, върху националните идеологии и върху някои от конфликтите, предизвикани от национализма. Изборът ни, с оглед на съдържанието, също така повлия върху хронологическите ограничения в търсенето на подходящите извори.

Помагалото се концентрира главно върху XIX в., но въпреки това решихме да включим някои исторически извори от епохата на Просвещението до 1800 г. и във връзка с отзвук от Френската революция в Югоизточна Европа, който изиграва важна роля за подема на националните движения в нашия регион. Също така сме подбрали и някои исторически извори от XX в., с цел да документираме възникването на нови национални държави, новата еволюция в отношенията между нациите и държавите, приноса на национализма за възникването на някои конфликти, а също и елементите на тенденцията за преодоляването му.

Освен това се опитахме да избегнем преплитането с другите помагала, включени в този проект, които се занимават в дълбочина и подробно с Балканските войни и с Втората световна война. За периода след Втората световна война се фокусирахме най-вече върху бивша Югославия и върху конфликтите, които доведоха до възникването на новите национални държави на бившата ѝ територия, през 90-те години на XX в. Наясно сме, че някои аспекти на еволюцията на национализмите през XX в. са по-слабо представени или липсват изцяло. Най-значителните липси са свързани със зенита на националистическите идеологии и с дискриминацията в периода между войните, или пък със специфичните разновидности на югославския, албанския, румънския и българския национални комунизми.

Сложността на тези теми би изисквала включването на огромен брой допълнителни извори. Като отчетохме факта, че това помагало се оказва доста по-дълго в сравнение с другите три от проекта, решихме да оставим тези теми за друго отделно начинание. Също така се надяваме, че привличането на сведения от всички страни в региона ще запълни една празнина във взаимното опознаване между народите. Наистина повечето народи в Югоизточна Европа са научавали повече неща за своята собствена нация и за „големите“ нации на (западния) свят, и поради това са пренебрегвали информацията за съседите си, или пък са я получавали в изопачен вид. Чрез материалите, включени в това помагало, възнамеряваме да насърчим учителите и учениците да сравняват историята на своята страна с тази на другите държави от Югоизточна Европа, да откриват общите модели и елементите, специфични за отделните страни, или пък за отделни исторически периоди, и да разберат сложността на историческите промени.

Очевидно не успяхме да включим материали от всички страни по всички аспекти на отношенията между нациите и държавите през последните два века. Трябваше да направим избори, някои от които определени от наличието на подходящи извори, други – предопределени от усилието да се поддържа баланс и да се даде възможност на всички нации и държави от региона да бъдат представени в помагалото. Въпреки нашите усилия, сме наясно, че някои от читателите биха решили, че сме могли да включим други текстове. Ако наистина е така, тази книга вероятно е постигнала една от целите си – да насърчи учителите, учениците, а също и професионалните историци да отправят съвременен поглед към сложността на историческата връзка между нациите и държавите в Югоизточна Европа. Убедени сме, че един по-балансиран и основан на доказателства подход към историята на националните държави в региона, ще помогне на младите поколения да бъдат по-толерантни към другите нации и / или етнически групи, и по-открити към съвременното развитие. От тях зависи, така, както и от нас, да направим информирани и рационални избори сред различните алтернативи, и да се приспособим към предизвикателствата на възникващите исторически процеси, които вече оформят отношенията между личностите, общностите, националните държави, организации и институции.

Хронология

1762	Паисий Хилендарски написва своята „История славянобългарска“, в която призовава за национално самоосъзнаване.
1768-1774	Руско-османска война; гръцко въстание, насърчено от Русия (1770-1774).
1796	Махмуд паша Бушатли от Шкодра напада Черна гора, но е победен от черногорската армия, водена от митрополита Петър I Петрович в битките при Мартиничи и Круси; Османската империя изоставя опитите си за контрол над Черна гора, но продължава да я смята за неразделна част от територията си.
1797	Чернова на конституцията на „Елинската република“, написана от Ригас Велестинлис. Френска окупация на Венеция; подялба на венецианските територии между Франция и Хабсбургите с договора от Кампо Формио; Хабсбургите окупират Далмация, а Франция получава Йонийските острови (френско управление до 1799 г.).
1800-1807	„Йонийската република“, васална държава на Османската империя; британска окупация през 1807 г. и след това британски протекторат до 1864 г.
1804-1813	Първо сръбско въстание, начело с Караджордже; потушено от османците.
1805-1813	Големи части от Далмация, Хърватско и Словения под властта на Наполеон (Илирийски провинции); след разгрома на Наполеон тези територии отново са австрийски провинции.
1806-1812	Руско-османска война; чрез Букурещкия мирен договор Източна Молдова (Бесарабия) минава към Русия.
1814	В Одеса е създадено тайното общество „Филики етерия“ („Дружество на приятелите“), с цел освободението на Гърция от османците.
1815	Второ сръбско въстание, водено от Милош Обренович; през декември 1815 г. султанът признава Милош като върховен княз на сърбите в Белградски пашалък.
1821	Революция във Влахия, оглавена от Тудор Владимиреску; Гръцка революция, която започва с нахлуване в Молдова на малка гръцка армия, предвождана от Александър Ипсиланти, след което избухва въстание, разпространило се от Пелопонес в други райони.
1822	Гръцкото национално събрание в Епидавър провъзгласява Елинската република и гласува първата гръцка конституция.
1826	Султан Махмуд II ликвидира еничарите и така разчиства пътя за реформи в Османската империя.
1827	Великобритания, Франция и Русия открито подкрепят гърците; съюзническа флота разбива османско-египетския флот при Наварино.
1828-1829	Руско-османска война; руснаците окупират Влахия и Молдова.

1829	Мирен договор в Одрин; Сърбия е призната за васално княжество, начело с княз Милош Обренович; Влахия и Молдова остават под османско върховенство, но минават и под руска протекция.
1830	Лондонски протокол – Гърция е обявена за независима монархия, под съвместните гаранции на Великобритания, Франция и Русия.
1831- 1832	Органически устави, приети във Влахия и Молдова под руски надзор; „консервативна модернизация” запазва власта на князете и болярите.
1832	Лондонската конвенция установява границите на гръцката държава и решава за наследствен крал на Гърция да бъде избран Ото (Отон), втори син на Лудвиг I Баварски.
1834	Атина измества Навплион като столица на Гърция.
1835	Сръбската конституция (утвърдена от султана през 1838 г.); ограничава властта на княза в полза на избран сенат.
1837	Основаване на Атинския университет и на Археологическо общество.
1839	Гюлхански хатишериф; официално начало на танзиматските реформи в Османската империя.
1841	Основаване на Националната банка на Гърция.
1843-1844	Гърция става конституционна монархия с въвеждане на почти всеобщо изборително право за мъжете.
1830-1848	Период на напрегнати националистически движения в Австрийската империя със специален акцент към борбата за получаване на официален статут на националните езици; в тези рамки, Хърватско национално възрождане (Илирийско движение) се бори за хърватския език и за автономна Хърватия в Австрийската империя, докато в Трансилвания румънците се сблъскват с унгарците на национална основа.
1848-1849	Революции в Европа, включително в Австрийската империя и в Румънските княжества; революционерите издигат едновременно политически, социални и национални искания; националните разделения пораждаат конфликти между унгарските, хърватските и румънските революционери; революциите са смазани от османците и австрийците, които са подкрепени от Русия.
1850	Автокефалността на Гръцката църква (обявена още през 1833 г.) е призната от Вселенската патриаршия в Константинопол.
1852	Данило I Петрович (1851-1860) превръща Черна гора от архиепископия в светско княжество и започва програма за модернизация.
1853-1856	Кримска война: Русия е победена от обединените сили на Османската империя, Великобритания, Франция и Сардиния; според Парижкия мирен договор Молдова, Влахия и Сърбия са поставени под колективното покровителство на Великите сили.
1858	Парижка конвенция; Великите сили реорганизират Молдова и Влахия като отделни държави, но под общото наименование Обединени княжества.
1859	Александру Йоан Куза е избран едновременно за княз на Молдова и Влахия; постепенно институционално обединение на двете княжества до 1862 г., създаване на модерната румънска държава.
1860	Основаване на университета в Яш (последван от университета в Букурещ, 1864 г.).
1862	Революция принуждава Отон I да напусне Гърция.

1863	Датският принц Георг фон Холщайн-Зондербург-Глюксбург е избран под името Георги I (1863-1913) за крал на Гърция; новата конституция (1864 г.) обявява жителите на Гърция за поданици на короната и на суверенната държава; Йонийските острови са отстъпени на Гърция от Великобритания. Масова секуларизация на църковно имущество в Румъния; конфликт с Константинополската патриаршия.
1866	Александру Йоан Куза е принуден да абдикира; германският принц Карол фон Хоенцолерн-Зигмаринген става княз на Румъния (1866-1914; крал от 1881 г.); конституцията от 1866 г. установява конституционна монархия и гарантира граждански права и свободи, но въвежда рестриктивен ценз (имуществен) в изборителната система.
1867	Дуалистично споразумение: създаване на Австро-Унгария; Словения и Буковина остават част от Австрия, докато Трансилвания и Хърватско са интегрирани в Кралство Унгария; чрез специално споразумение (1868 г.) Хърватско запазва определено ниво на автономия в рамките на Унгария; въпреки това унгарският централизъм и асимилаторска политика пораждат широко недоволство сред румънците и хърватите.
1869	В Румъния е създаден Български революционен централен комитет, начело с Любен Каравелов.
1870	Създаване на Българската екзархия с османски декрет; българите получават църковна организация, отделена от Константинополската патриаршия, но не и отделна държава.
1872	Антинационалистическо решение на висшите православни патриаршии в Константинопол, Александрия и Йерусалим, което осъжда определението на църковната юрисдикция според етническия произход като схизматично.
1875	Антиосманско въстание в Босна и Херцеговина; начало на Източната криза от 1875-1878 г.
1876	Априлско въстание на българите, жестоко смазано от османците; Сърбия и Черна гора обявяват война на Османската империя, Сърбия е победена, но Черна гора печели редица битки; нарастващият международен натиск и вътрешните размирици принуждават османските власти да издадат първата османска конституция, която дава пълни и равни права на всички османски поданици, но също така обявява империята за „неделима цялост“.
1877	В Истанбул е създаден Централен комитет за защита правата на албанския народ. Русия обявява война на Османската империя и навлиза в България; Румъния се обявява за независима и се присъединява към руснаците; след забележителна отбрана османската армия е разбита при Плевен.
1878	Санстефански мирен договор (3 март); след намеса от страна на Великобритания и Австро-Унгария, Берлинският конгрес завършва с нов мирен договор (1 юли): Румъния, Сърбия и Черна гора са признати за независими държави; България е разделена на васално Княжество България и на автономна провинция Източна Румелия; Румъния получава Северна Добруджа в замяна на Южна Бесарабия, отстъпена на Русия; Сърбия и Черна гора увеличават териториите си; Босна и Херцеговина е поставена под австро-унгарско управление; чрез отделна османско-британска конвенция Кипър е поставен под британско управление, като остава под османско върховенство (4 юни 1878 г.). Султан Абдул Хамид II (1876-1909) суспендира конституцията от декември 1876 г., разпуска парламента и управлява автократично до 1908 г. Албанската Призренска лига формулира националната програма.

1879	Търновската конституция на България установява конституционна монархия; първи княз Александър фон Батенберг (1879-1886).
1880	Основана е Националната банка на Румъния.
1881	В следствие на Берлинския договор Тесалия и районът на Арта в Епир са отстъпени на Гърция от Османската империя.
1885	Съединение на Източна Румелия и Княжество България; опитът на Сърбия да получи компенсации се проваля по време на Сръбско-българската война (1885-1886).
1886	Политическа криза в България; княз Александър Батенберг абдикира; Русия къса дипломатическите си отношения с България.
1887	Българите избират Фердинанд фон Сакс-Кобург-Гота за княз (1887-1918).
1893	Създаване на ВМОРО (Вътрешната македоно-одринска революционна организация).
1896	Първите международни Олимпийски игри в Атина.
1903	Преврат в Сърбия; крал Александър I Обренович и семейството му са убити. Петър I Караджорджевич (1903-1921) става крал; нарастваща националистическа ориентация в сръбската политика. Илинденско-Преображенско въстание в Македония и Одринско, потушено от османците.
1905	Черна гора приема първата си конституция и става конституционна монархия.
1907	Голямо селско въстание в Румъния.
1908	Младотурска революция в Османската империя; възстановена е конституцията от 1876 г. и са организирани избори за Отомански парламент; България се провъзгласява за напълно независима; Австро-Унгария анексира Босна и Херцеговина („Босненска криза” със Сърбия и Русия).
1910	Черна гора се провъзгласява за кралство.
1911-1912	Итало-османска война; Италия завладява Додеканезките острови (а също и Либия).
1912-1913	Балкански войни: Османската империя губи по-голямата част от европейските си владения в полза на България, Сърбия, Гърция и Черна гора; Албания е провъзгласена за независима (28 ноември 1912 г.); Македония е поделена между България, Сърбия и Гърция. Южна Добруджа е отнета от България в полза на Румъния.
1914	Принц Вилхелм Вид приема кралския трон на Албания, предложен му от Великите сили.
1915	Начало на насилствената депортация на всички османски арменци (април). На 6 октомври 1915 г., Виконт Джеймс Брайс заявява пред Камарата на лордовете, че е възможно, „около 800 000” арменци да са били изклани по време на тези събития. Оттогава въпросът за геноцида е предмет на спорове, особено в Турция.
1914-1918	Първа световна война: Убийството на ерцхерцог Франц Фердинанд от сръбски националисти в Сараево става повод за войната; с изключение на Албания, която въпреки това е окупирана, всички държави в Югоизточна Европа участват във войната; Австро-Унгария и Османската империя (от 1914 г.), и България (от 1915 г.) на страната на Централните сили; Сърбия, Черна гора (от 1914 г.), Румъния (от 1916 г.) и Гърция (от 1917 г., въпреки опозицията на крал Константин) на страната на Антантата.
1917	Декларация от Корфу: Сръбското правителство и (предимно емигрантският) Югославски комитет се споразумяват да създадат обща югославска държава.

1917-1918	В контекста на Руската революция, в Бесарабия е провъзгласена демократична република и после събранието гласува за обединение с Румъния (27 март 1918 г.).
1918	Колапс на Централните сили: капитулация на България и на Османската империя; разпадане на Австро-Унгария; румънците от Буковина и Трансилвания се обединяват с Румъния; в южните предели на бившата Австро-Унгария е провъзгласена Държава на словенците, хърватите и сърбите; Войводина и Срем се присъединяват към Сърбия; Велико народно събрание (Събранието от Подгорица) гласува „за обединение в единна държава със Сърбия“; Рожденственското въстание, инспирирано от крал Никола срещу решението на Събранието, се проваля; Националният съвет на словенците, хърватите и сърбите решава да се обедини със Сърбия като формира Кралството на сърбите, хърватите и словенците (СХС, от 1929 г. Югославия).
1919-1920	Мирна конференция в Париж; договорите от Сен Жермен ан Ле (с Австрия), Ньой (Ньой) с България и Трианон с Унгария определят новите граници в Югоизточна Европа; Банат е поделен между Румъния и СХС кралство, Западна Тракия е предадена от България на Гърция; Гърция, Румъния и Югославия, а по-късно и България, и Турция трябва да подпишат специални договори за спазване на правата на националните малцинства в своите граници.
1919	Гръцко нахлуване в Западна Мала Азия (Смирна), подкрепено от Франция, Великобритания и САЩ, като противотежест на италианската експанзия в региона; опити на курдите и арменците да създадат свои национални държави; начало на турската национална съпротива в Мала Азия начело с Мустафа Кемал паша (по-късно наречен Ататюрк).
1920	Севърски мирен договор: султан Мехмед VI приема практическото разпадане на Османската империя (загуба на арабските земи, Армения и Тракия; референдум в Смирна след петгодишно гръцко управление; възможност за независимост на Кюрдистан; сфери на влияние за Великобритания, Франция и Италия в Мала Азия); турските националисти отказват да приемат договора и разбиват курдите и арменците.
1922	Турска победа над гръцката армия; турските войски овладяват Смирна / Измир, Константинопол / Истанбул и Източна Тракия.
1923	Лозански мирен договор; принудителна размяна на населението между Гърция и Турция. Разпадане на Османската империя и официално провъзгласяване на Турската република. Разправа с Александър Стамболийски и неговите привърженици от БЗНС.
1924	Отмяна на монархията и създаване на Първата гръцка република.
1928	Хърватският политически лидер Стиепан Радич е убит по време на заседание на Югославския парламент в Белград от сръбски националистически депутат от Черна гора.
1929	Нюйоркската финансова борса рухва. Световна депресия и икономическа криза. Балканските икономики разчитат на собствените си стопански ресурси при система на по-голяма държавна намеса. Крал Александър Караджорджевич установява диктатура.
1934	Военен преврат в България. Югославският крал Александър е убит в Марсилия, заедно с френския външен министър Луи Барту, от член на ВМРО с помощта на хърватските националисти (ушашите).
1939	Албания е окупирана от Италия.

1939-1945	Втора световна война: През 1940 г. Румъния губи Бесарабия и Северна Буковина в полза на Съветския съюз, Южна Добруджа в полза на България и Северна Трансилвания в полза на Унгария (възвърната през 1944 г.); през 1941 г. Югославия и Гърция са окупирани от силите на Оста; създадена е „Независима хърватска държава“, като фашистки сателит, на територията на Хърватско, Босна и Херцеговина (до 1945 г.). Партизанските движения в Югославия, Гърция и Албания; България и Румъния са съюзници на силите на Оста срещу Съюзените народи, и през 1944 г. са окупирани от Съветската армия; в края на войната Албания, България, Румъния и Югославия попадат под комунистическо управление, за разлика от Гърция и Турция.
1943-1946	Югославия е реорганизирана като федерация от 6 републики (Босна и Херцеговина, Хърватско, Македония, Черна гора, Сърбия и Словения) и две автономни области (Косово и Войводина, и двете като част от Сърбия); според конституцията от 1946 г. федералното ръководство е много силно и е допълнително усилено от основната роля на ЮКП (от 1952 г., СЮК).
1946-1949	Гръцка гражданска война.
1950	Неформален референдум на кипърските гърци, чрез който те искат обединение с Гърция; британците отказват.
1955	Начало на въоръжената антибританска борба в Кипър.
1958	Сериозно междуетническо насилие в Кипър.
1959	Споразумения между Великобритания, Гърция и Турция относно създаването на независима Кипърска държава, обща за кипърските гърци и турци.
1960	Създаване на независимата Кипърска република.
1963	Нова федерална конституция в Югославия; нарастващи отговорности за републиките, а също и отделяне на партийните и държавните служби; относителната либерализация и засилването на позициите на републиканските чиновници позволяват надигане на национализма, особено в Косово и Хърватско („Хърватска пролет“), което е потушено от Тито през 1972 г. Междуетническо насилие в Кипър, което води до оттеглянето на кипърските турци от управлението.
1967	Диктатура на полковниците в Гърция.
1974	Нова югославска конституция; повече автономия на югославските републики. Гръцки военен преврат в Кипър, с цел обединение с Гърция; окупация на Северен Кипър от турски войски. Възстановяване на демокрацията в Гърция.
1980	Смъртта на Тито; икономиката се влошава; въпреки ротационната система, легитимността на федералните институции в Югославия постепенно намалява.
1981	Гърция става член на Европейската общност.

1983	Прокламиране на „Севернокипърската турска република”, призната само от Турция, осъдено от резолюция на Съвета за сигурност на ООН.
1987	Слободан Милошевич идва на власт в Сърбия.
1989	Падането на комунизма в Източна Европа; мирно отстраняване на Тодор Живков в България и съпроводена с насилие революция в Румъния; установяване на демократична многопартийна система и преход към пазарна икономика.
1991-1992	Разпадане на Югославия; създаване на независими национални държави: Словения, Хърватско (през 1991 г.), Босна и Херцеговина, Република Македония, Федеративна република Югославия (Сърбия и Черна гора) през 1992 г.
1991	Преход към многопартийна система в Албания. Разпадане на Съветския съюз; Молдавската ССР става независима (Република Молдова).
1991-1995	Война между сърбите и хърватите в Хърватско.
1991	Реорганизация на Европейската общност в Европейски съюз (Договор от Маастрихт).
1992-1995	Гражданска война в Босна и Херцеговина, със значителна намеса на Югославската армия, а по-късно на Сърбия.
1994-1999	Решения на Европейския съюз за начало на преговори с посткомунистическите страни в Източна Европа за присъединяване към Съюза.
1995	Дейтънски / Парижки споразумения за Босна и Херцеговина.
1996	Румънско-унгарски договор, подкрепящ подобряването на междудържавните и междуетническите отношения.
1998	Война в Косово между (албанската) Армия за освобождение на Косово и Югославската армия.
1999	Войната на НАТО срещу Югославия; президентът Слободан Милошевич е принуден да предаде Косово, което минава под управлението на ООН.
2000	Успешна революция в Югославия срещу режима на Слободан Милошевич, начало на преход към демократична политическа система.
2000-2001	Въоръжен конфликт между силите за сигурност на Република Македония и АНО (Армия за национално освобождение). Споразумение, постигнато с международно посредничество, слага край на военните действия, и конституцията бива променена, за да защитава правата на албанците и другите малцинства (2001 г.).
2002	Временно споразумение между Сърбия и Черна гора постановява продължение на федерацията, с възможност за отделяне след три години.
2003	Първи свободни контакти между кипърските гърци и кипърските турци в Кипър от 1974 г., в резултат от отварянето на <i>Зелената линия</i> , която ги разделя.
2004	Референдум в Кипър относно плана „Анан” за обединение; одобрен от кипърските турци, но отхвърлен от кипърските гърци. Словения и Кипър (ефективно обхващащ само районите под контрола на кипърските гърци) се присъединяват към ЕС. България и Румъния са предвидени за 2007 г. Хърватско започва преговори за присъединяване.
2005	Хърватско и Турция започват преговори за присъединяване с ЕС.

2006	Черна гора е обявена за независима държава, Република Македония става кандидат за членство в ЕС.
2007	България и Румъния се присъединяват към ЕС.
2008	Косово обявява независимост; Сръбският парламент анулира решението за независимост, прието от парламента на Косово.

